

INTERVIEW MET BESTUURSKUNDIGE EN POLITIELECTOR PIETER TOPS

'SCHOLEN ZITTEN IN EEN KLEM'

Pieter Tops (foto: Lex Draijer)

Pieter Tops is hoogleraar Bestuurskunde (Tilburg University) en lector Politie en openbaar bestuur (Politieacademie). Onlangs schreef hij samen met andere deskundigen het boek *Waar een klein land groot in kan zijn* (Boom Criminologie) over synthetische drugs in Nederland. *Maatschappij & Politiek* interviewde hem.

IVO PERTIJS

We onderschatten amfetamine en MDMA op twee manieren. De ene is dat zich rondom de productie van amfetamine en MDMA in Nederland een enorm grote drugs-wereld heeft ontwikkeld die omzetten maakt waar je u tegen zegt. Dit oefent aantrekkingskracht uit op allerlei mensen waaronder scholieren. Daarnaast hoorde je onlangs in het programma *Zondag met Lubach* een rechtstreeks pleidooi om het allemaal maar te legaliseren', vertelt Pieter Tops. Volgens Lubach zou xtc geen kwaad kunnen en door xtc te legaliseren neemt de overheid de criminaliteit de wind uit de zeilen. Hoogleraar Tops merkt op dat beide redeneringen op drijfzand zijn gebaseerd: 'Het is een vermakelijk item. Laat dat maar aan Lubach en zijn redactie over. Helemaal onschuldig vond ik de uitzending niet. Met name vanuit medische hoek kwam er vrij veel reactie. Deskundigen zeggen dat de nieuwe inzichten die zij hebben, met name als het om xtc en MDMA gaat, aantonen dat het niet zo'n onschuldig goedge is.'

Scholieren schijnen relatief vaak xtc te gebruiken.

'Het spreekt jongeren kennelijk aan. Het is relatief goedkoop. Voor een pilletje betaal je vier à vijf euro. Wat ook zeker meespeelt: tot 18 geen alcohol. Dit in combinatie met de prijs maakt het aantrekkelijker voor scholieren om het te proberen. Scholieren zitten sowieso in een leeftijd waar experimenteren bij het leven hoort. Wij zijn ook jong geweest. Weet echter wel waar je aan begint. Weet dat xtc niet die onschuldige *love drug* is waarvan vaak wordt gezegd dat het dat is. Weet ook dat achter die pilletjes een enorme drugs-wereld in Nederland zit.'

Ziet u een stijging van het xtc-gebruik sinds de invoering van het alcohol-verbod terug in de cijfers?

'Er is nog steeds geen hard wetenschappelijk onderzoek dat dit aantoont. Als ik met professionals spreek, bijvoorbeeld met wijkagenten of mensen van de verslavingszorg, dan hebben zij wel de stellige indruk dat dit het geval is.'

Speelt de industrie op jonge gebruikers in?

'Ik hoor dat deze drugs-wereld met name op middelbare scholen neerstrijkt. Vanuit allerlei achtergronden spreek ik redelijk veel met scholieren, van vmbo tot en met gymnasium. Als ik aan scholieren vraag of ze weten waar ze welk spul - hennep, xtc of zelfs cocaïne - kunnen halen, dan is dit bij vrijwel alle leerlingen bekend; bijna zonder uitzondering. Als ik vervolgens vraag of ze mensen uit de school kennen die meedoen aan het distribueren van drugs, dan steken een stuk of vijf, zes leerlingen hun vinger op. Zij zien dat collega-scholieren ineens in dure kleding rondlopen of dat kekke scootertje hebben. Oplettende scholieren zien dat in hun omgeving gebeuren.'

Zien onderwijsprofessionals dit ook?

'Sommigen zullen dit zien, maar het is buitengewoon lastig om deze problematiek op school aan te kaarten. Als dit publiekelijk bekend zou worden, dan doet dit nogal wat met het imago van een school. Toen Jan Tromp en ik voor de eerste keer met scholieren spraken en nogal geschrokken waren van wat wij tijdens een rondgang langs verschillende scholen hoorden, gaven directies aan dat zij herkenden wat wij schetsten. Alle interviews die schoolbesturen gaven waren op achtergrondbasis en anoniem. Dat begrijp ik wel. Zoals schoolbesturen ons uitlegden: elk bericht dat hierover

naar buiten komt kost de school een x-aantal leerlingen. Scholen zitten in een klem. De problematiek kan daarom alleen collectief worden aangepakt met behulp van gemeenten en de politie om dit gemeenschappelijk op de agenda te zetten.'

De industrie erachter blijft op zoek gaan naar nieuwe markten...

'Ja, en dan moeten we er ook nog rekening mee houden dat het grootste deel van wat er in Nederland aan xtc en amfetamine wordt geproduceerd voor het buitenland is bestemd. De prijzen die hiervoor in het buitenland worden betaald zijn een veelvoud van de Nederlandse prijzen. De productie van een xtc-pil in Nederland kost ongeveer 20 cent per pilletje. In Australië kost een pilletje 25 Australische dollar; dit is ongeveer 18 euro. Dit zijn behoorlijke winstmarges. Natuurlijk gaat er weleens iets mis. Onderschepte pillen, productiebatches die mislukken. Dan nog zijn de marges zo groot dat er voldoende overblijft.'

U schrijft dat ook de pak- en straffkans in Nederland voor dit soort delicten laag is.

'Nederland is de belangrijkste producent van xtc in Europa en mogelijk daarbuiten. Hoe kan het dat zich dit in Nederland concentreert? Als je het logistieke proces bekijkt, dan zie je dat de precursoren (grondstoffen) allemaal uit China komen. Een aantal andere noodzakelijke chemicaliën komt uit Oostbloklanden, met name Polen. In Nederland wordt het gewenste eindproduct in elkaar gezet om dit vervolgens weer over de hele wereld te exporteren. Je zou denken dat dit een omslachtig proces is dat efficiënter kan. Een van de antwoorden op de vraag "waarom Nederland?" is dat de straffen op drugsproductie en drugshandel in Nederland in vergelijking met andere landen aan de lage kant zijn. Waar je in Australië

'Scholieren krijgen al veel informatie over hoe leuk het is om een pilletje te slikken in het uitgaansleven of op festivals (foto: Trougnouf).

twintig jaar gevangenisstraf krijgt, beperkt zich dat in Nederland vaak tot vijf jaar. Het voorarrest gaat er nog vanaf. In de gevangenis zitten moet je niet onderschatten. Dat is niet leuk, ook niet voor criminelen. Maar twee of drie jaar is nog wel uit te houden. Hennep en synthetische drugs worden in Nederland geproduceerd. Nederland is een van de weinige landen in de wereld die te maken hebben met en last hebben van een inheemse, in het eigen land zelf ontstane drugswereld. Daarnaast is er nog de wereld van de cocaïne. Die produceert men in principe in Zuid-Amerika tot eindproduct of moet in Nederland nog tot het echte eindproduct worden omgezet. Cocaïne komt in belangrijke mate via havens binnen: Rotterdam en Antwerpen. De afgelopen tijd zie je in zuidwest-Nederland dat het aantal cocaïneonderscheppingen stevig toeneemt. Dit betekent hoogstwaarschijnlijk dat de hoeveelheid import is toegenomen. Het is een belangrijke financiële stroom. Verder zijn er "kleinere" markten zoals GHB, die in Noord-Brabant, maar ook in Twente en Noord-Holland zitten. We hebben ook nog andere psychoactieve stoffen. Heroïne komt weer voor een deel terug. Nederland is nogal een draaischijf van de productie van en handel in illegale drugs.'

Is dit een probleem van het zuiden van Nederland, zoals weleens wordt gesuggereerd?

'Ik begin er meer en meer van overtuigd te raken dat het niet zozeer het probleem van Noord-Brabant of andere gebieden van Nederland is, maar dat het een Nederlands probleem met regionale

accenten is. We moeten niet doen alsof Noord-Brabant en Limburg de enige plekken zijn waar dit gebeurt. Nederland heeft een aantal kenmerken dat het land aantrekkelijk maakt voor drugsproductie en drugshandel. Dit heeft met dezelfde factoren te maken die Nederland aantrekkelijk maken voor de legale wereld: de ligging als toegangspoort voor Europa, de voortreffelijke infrastructuur, havens, vliegvelden, wegen, maar ook digitaal en financieel hebben we een uitstekende infrastructuur. Dat telt allemaal bij elkaar op en maakt onze legale economie de vijftiende economie ter wereld. Al deze factoren maakt ons land ook voor criminelen aantrekkelijk. We zijn laks geweest - en dan druk ik mijzelf zwakjes uit - met de verdediging hiertegen. Daar heb je het justitiële systeem voor. Qua capaciteit, strafmaat en organisatie moet je constateren dat dit niet voldoende is ontwikkeld als je kijkt naar de problematiek waarmee we worden geconfronteerd.'

Hoe komt het dat Nederland met het drugsbeleid worstelt?

'In Nederland is de drugsdiscussie vrij ingewikkeld. In de jaren zestig en zeventig waren hennep en lsd bevestiging. Het was progressief. Het imago eromheen is voor een deel blijven hangen. Voordat we er erg in hadden was er een grote criminele wereld waarin criminele organisaties zich meester maakten van de productie. Er was ongelooflijk veel geld mee te verdienen in Nederland, maar vooral via export naar buiten. We hebben er te lang en te weinig aan gedaan. Het gaat mij niet primair om drugsgebruik als zodanig. Dat is een discussie voor volksgezondheid. Het gaat

mij met name om de financiële stromen die met de drugswereld samenhangen en die aantrekkelijk zijn voor mensen die ook een graantje willen meepikken. Dat geldt ook voor middelbare scholieren. Met kleine hand- en spandiensten kun je zo vijf- of zeshonderd euro verdienen - even een pakketje van A naar B brengen. Daarvoor moet je twee maanden vakkenvullen bij Albert Heijn, of zelfs langer. Voor een aantal scholieren is het lastig om deze verleiding te weerstaan. Dit geldt ook voor boeren of de middenstand, als je het moeilijk hebt... We spraken onder meer met een hoteleigenaar die van een bepaalde groep het verzoek kreeg om een feestje te organiseren voor vijftienduizend euro met maar één voorwaarde: het moest cash kunnen worden betaald. Dan weet je bijna zeker wat de achtergrond van dat geld is. Je zult maar eigenaar zijn van een hotel dat een marginale positie heeft. Behalve een individueel probleem is het een maatschappelijk probleem waar we oog voor moeten hebben. Weten drugsgebruikers wel welke wereld zij in het zadel houden? Jij hebt daar misschien tijdelijk plezier en genot van, maar daarmee houd je een wereld die op intimidatie en geweld is gebaseerd in stand.'

De Nederlandse wetgeving loopt voortdurend achter. Is er een inhaalslag mogelijk?

'Het is een Nederlands trekje om een paar jaar achter te lopen bij andere landen met het verbieden van spullen waardoor Nederlandse criminelen er steeds weer in slagen om een positie op te bouwen. Na twee of drie jaar moet je dat maar eens

zien af te breken. In andere landen is er generieke wetgeving die ervoor zorgt dat als een nieuwe stof wordt ontwikkeld door een haakje anders te zetten, het met deze wetgeving mogelijk is om de stof te verbieden. In Nederland hebben we deze wetgeving niet en is er werk aan de winkel. Ik moet zeggen dat de creativiteit in de criminele wereld op dit punt interessant is. Het is altijd mogelijk om een nieuwe stof te ontwikkelen om de opsporingscapaciteit van de overheid te ontregelen.'

Regelmatig horen we over druggerelateerd geweld. Verwacht u dat dit geweld toeneemt?

'Het is altijd lastig om een precieze voorspelling te doen. Ik denk dat naarmate de overheid zijn inspanningen opvoert, dit twee effecten heeft. Enerzijds zullen criminelen zelf reageren en anderzijds nemen de spanningen binnen de criminele wereld toe. Hierdoor is de kans op geweld groter; op geweld dat we zien. Er is behoorlijk wat geweld dat we niet zien. Ik spreek weleens met criminelen uit deze wereld. Wat ik dan hoor over intimidatie tot regelrechte martelingen... Om met een groot understatement te formuleren: daar word je niet vrolijk van. Intimidatie, martelingen en ontvoeringen komen veel meer voor, dan wij weten. Voor een deel blijft dit achterwege, omdat het repercussies zijn binnen de criminele wereld. Door intensievere inspanningen van de overheid en nieuwe groepen die een graantje mee willen pakken wordt deze wereld competitiever. Gelet op de aard van deze wereld brengt dit met zich mee dat de kans op geweld, in welke vorm dan ook, toeneemt.'

Terug naar het onderwijs. Aan welk aspect van drugs moet de docent maatschappijleer zeker aandacht besteden?

'Het geven van evenwichtige informatie vind ik op dit punt een taak van docenten. Scholieren krijgen al veel informatie over hoe leuk het is om een pilletje te slikken in het uitgaansleven of op festivals. Bij velen zit daar geen rem op. Laat ook de criminele en naargeestige wereld achter de productie van synthetische drugs zien. Je kunt zo'n boek als dit gebruiken, maar er zijn inmiddels voldoende documentaires op televisie geweest die laten zien hoe het eraan toegaat, hoe smerig die labs zijn en hoe gewelddadig die wereld is. Ik weet niet of het in de huidige tijd nog werkt als je docent zegt "dat moet je niet doen", maar schotel de verschillende kanten van de werkelijkheid aan scholieren voor.' ♦

STEF

STAATSCOMMISSIE

In oktober vroeg de NVLM mij om bij de bijeenkomst van de Staatscommissie Parlementair Stelsel aanwezig te zijn. De commissie onder leiding van Johan Remkes heeft als doel te kijken of ons parlementair stelsel nog aan de eisen van deze tijd voldoet.

Wij, daarmee bedoel ik een bont gezelschap van leraren maatschappijleer en een enkele leraar geschiedenis, waren daar op uitnodiging van de staatscommissie om te praten over de rol van het onderwijs en specifiek die van maatschappijleer. Er was tenslotte niet zo lang geleden een studie uitgekomen waarin de democratiezin van onze jongeren ver beneden peil bleek te zijn.

Twee leden van de commissie en twee moderatoren van het ministerie ontvingen ons hartelijk en de groep werd in tweeën gesplitst. Ieder kreeg een eigen commissielid die ons verhaal aanhoorde. De moderator hoefde maar een kort voorzetje te geven en we konden alle frustraties rondom ons vak bij te kwijt.

Onbevoegde docenten, het combinatiecijfer, de druk voor een zeven, de herkansingstoets aan het einde, de inspanningsverplichting op het mbo... en zo ging het nog even door. De moderator driftig schrijvend, het commissielid instemmend knikkend.

De opbrengst was een aantal flap-overs vol met suggesties die de commissie aan het parlement kon overbrengen. Het gevoel van de groep was goed, het was nu nog een kwestie van tijd voordat maatschappijleer een echt volwaardig vak zal worden en burgerschap daadwerkelijk mee gaat tellen op het mbo. De aanwezige leraren glunderden bij het resultaat: kijk eens wat we voor elkaar hebben gekregen. Als dank stond er al een goodiebag voor ons klaar en bij het stiekem optillen voelde de tas aardig zwaar. Dat belooft wat, dacht ik.

In het slotwoord van de commissieleden was men dankbaar voor het enthousiasme, de oprechtheid en grootte van de groep. Want, oh ja, ze hadden al veel groepen gesproken en elke groep heeft zo zijn belang. De twee leden beloofde hun best te doen om onze boodschap aan de andere leden over te brengen. Ze hadden tal van onderwerpen waar ze iets van moesten vinden, dus ze konden niets beloven. Ze gingen hun best doen: 'Het onderwijs is heel belangrijk!'

Tsja, voor even voelde we ons inderdaad heel belangrijk. Met cynisme kom je nergens, dus ik houd maar stille hoop... en wat er in de goodiebag zat? Een sjaal met alle coupletten van het *Wilhelmus* en twee dikke rapporten van de staatscommissie. ♦

STEF VAN DER LINDEN
(maatschappijleer.net)